

POSITION PAPER
STICHTING VRIENDEN VAN DE WETENSCHAP

**Een voorstel tot inbedding en borging van
programmering over Wetenschap, Technologie,
Innovatie & Samenleving binnen het nieuwe
publieke omroepbestel**

Juni 2025

SAMENVATTING

Dit document handelt over het voornemen de thema's *Wetenschap, Innovatie, Technologie & Samenleving* op een heldere, samenhangende en toekomstbestendige wijze in te bedden in het (nieuw in te richten) publieke omroepbestel. Met dit doel voor ogen is in 2024 de Stichting Vrienden van de Wetenschap opgericht.

Wetenschap vormt een onlosmakelijk onderdeel van onze cultuur en samenleving. Nieuwe kennis is een stuwende kracht achter innovatie op tal van terreinen en kan bijdragen aan oplossingen voor actuele maatschappelijke vraagstukken zoals klimaatverandering, ouderdomsziekten en polarisatie. Iedereen moet daarom kennis kunnen nemen van wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen die ingrijpen in ons dagelijks leven, om ze beter te begrijpen en er een mening over te kunnen vormen. In de wereld van vandaag heeft *nice to know* plaatsgemaakt voor *need to know*, noodzakelijk om een gapende kenniskloof en daarmee toenemende sociale ongelijkheid te voorkomen.

Traditionele en digitale media vormen een krachtig kanaal om kennis te delen, en de fascinatie over de zoektocht naar en toepassing van nieuwe kennis over te brengen. Bij grote groepen in de samenleving is er al een vanzelfsprekende belangstelling voor wetenschap en technologie, van archeologische vondsten tot sterrenkunde, psychologie, nanotechnologie en taal. Maar er is ook een groep waarbij alleen al de woorden 'wetenschap en technologie' een barrière oproepen. Beide groepen verdienen ruime aandacht voor wetenschap en technologie omdat het aansprekende nieuwe werelden kan openen. Binnen de Publieke Omroep is de aandacht voor wetenschap, innovatie en technologie momenteel echter gering en vooral gefragmenteerd, verspreid over verschillende omroepen, zeer wisselend en niet gericht op continuïteit. Een betekenisvolle relatie met publieksgroepen kan hierdoor niet of nauwelijks van de grond komen.

De Stichting Vrienden van de Wetenschap heeft zich tot taak gesteld om aandacht voor wetenschap, innovatie en technologie structureel in te bedden en voor de lange termijn te borgen binnen de Publieke Omroep. Dit kan bijvoorbeeld door aansluiting bij een omroephuis (zoals omschreven in de Kamerbrief van OCW-minister Bruins/ april 2025), dan wel in samenwerking met een taakomroep die wetenschap in haar pakket heeft. De gedachten gaan daarbij uit naar het vormen van een redactieomroep die wetenschap, innovatie en technologie tot haar domein rekent.

Voor een overzicht van gehanteerde begrippen verwijzen wij naar de bijlage.

1. Belangrijkste doelen inzake kennisdeling via de Publieke Omroep

- Het verspreiden van onafhankelijke informatie over de ontwikkelingen op het gebied van wetenschap, innovatie en technologie, en de implicaties daarvan voor de samenleving
- Het vergroten van het bewustzijn omtrent de bijdrage van de wetenschap in de meest brede zin aan welvaart en welzijn van de samenleving
- Het stimuleren van het gebruik van wetenschap en technologie ten behoeve van de transitie naar een schone en duurzame samenleving;
- Het bevorderen van participatie van alle publieksgroepen in de samenleving in de ontwikkelingen op het gebied van wetenschap, innovatie en technologie
- De blik op wetenschap, innovatie en technologie zal zich niet beperken tot een academische visie, maar ook gevoed worden door toegepaste benaderingen zoals die tot stand komen in het HBO en MBO en in het midden- en klein bedrijf.
- Het dichten van de kenniskloof tussen verschillende groepen in de samenleving die een toenemend cynisme ten aanzien van de waarde van wetenschappelijk verkregen kennis - en de verspreiding van desinformatie in de hand werkt
- Het stimuleren van meer samenhangende aandacht binnen het (bestaande en toekomstige) omroepbestel voor wetenschap, technologie en innovatie in een bredere maatschappelijke context. Doel is een structurele inbedding en borging van deze thema's binnen de nieuwe vorm te geven publieke bestel.
- Daarnaast wordt veel waarde gehecht aan interactie met de samenleving in de vorm van ophalen van daar levende vragen, initiëren van discussie, publieksevenementen en ruimte voor burgerwetenschap.

2. Taak van de Publieke Omroep

Het is de maatschappelijke taak van de Publieke Omroep om burgers te informeren over en voor te bereiden op ontwikkelingen die de samenleving ingrijpend beïnvloeden. Wetenschap, technologie en innovatie zijn een enorme stuwende kracht achter vernieuwing en verandering, zij vormen letterlijk de wereld om ons heen. Ondanks dit onmiskenbare grote belang is de aandacht voor deze thema's binnen het huidige publieke bestel fragmentarisch en van geringe omvang.

De huidige maatschappij is complex en kent naast voorlopers en winnaars ook achterblijvers en verliezers. De groep met een achterstand in kennis groeit en dreigt daardoor de aansluiting met anderen in de samenleving te verliezen. Polarisatie van standpunten kan leiden tot het ontkennen van maatschappelijk belangrijke problemen (denk bijvoorbeeld aan de stikstofcrisis of de energietransitie) en het afwijzen van wetenschappelijke kennis (denk aan vaccinatie).

In dit spanningsveld dient de publieke omroep -in de meest brede zin van het woord - een belangrijke en herkenbare rol te spelen, door burgers mee te nemen in de snelle ontwikkeling van wetenschap, technologie en innovatie.

Een ontwikkeling die de samenleving raakt en die uitleg heeft, die objectief is en rekening houdt met de diversiteit van de samenleving: Journalistiek voor de liefhebber. Laagdrempelig voor de leek. Uitdagend voor de kenner. Inspirerend en leerzaam, voor zowel jong als oud(er). En met ruimte voor het verschil van meningen die ook binnen de wetenschap bestaan.

3. Waarom inbedding in de Publieke Omroep?

Terwijl wetenschap, technologie en innovatie fundamentele onderdelen van onze cultuur vormen is bij de Publieke Omroep op dit gebied een leemte ontstaan. De aandacht hiervoor is momenteel gering en vooral gefragmenteerd, verspreid over verschillende omroepen, zeer wisselend en niet gericht op continuïteit. Een betekenisvolle relatie met publieksgroepen kan hierdoor niet of nauwelijks van de grond komen. Binnen het huidige bestel voelt geen enkele omroep zich primair verantwoordelijk voor de verspreiding van programma's over wetenschap, innovatie en technologie. Wetenschapsprogramma's zijn op dit moment 'incidenten', of wordt gezien als een 'Taak' – Wetenschap omdat het 'moet'. Wetenschap staat onderaan de hiërarchische omroepladder, waardoor het door omroepbeleidsmakers als een niche wordt gezien, en het niet de zendtijd krijgt die het verdient. Tekenend is dat wetenschapsjournalisten zeer beperkt tot niet aanwezig zijn binnen de journalistieke redacties van de Publieke Omroep, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld sport-, economie- of politieke journalisten.

Natuurlijk zou de stichting Vrienden van de Wetenschap ook kunnen streven naar het opzetten van een YouTube Kanaal. Een degelijk kanaal is dan wel afhankelijk van de algoritmes van de Big Tech bedrijven en de inkomsten uit de behaalde clicks, hetgeen makkelijk kan leiden tot 'popularisme' die de kwaliteit van de te maken programma's sterk kan ondermijnen.

Ons inziens is het een democratische noodzaak om deze belangrijke thema's onafhankelijk, objectief en vakkundig onder het publiek te brengen en programma's te maken die verspreid worden vanuit een herkenbare bron die hiertoe is ingericht en gefinancierd.

De programma's dienen zich niet alleen te richten op volwassenen, maar ook op jongvolwassenen en kinderen. Tevens moet ze een divers karakter hebben, niet persé zwaar en complex, maar juist ook lichter. Drama, films en amusement zoals een wetenschapsquiz verdienen een eigen plek zodat gebouwd kan worden aan draagvlak voor verbinding tussen wetenschap, innovatie, technologie en samenleving, nu en in de toekomst

De *Stichting Vrienden van de Wetenschap* heeft zichzelf tot taak gesteld om aandacht voor wetenschap, innovatie en technologie structureel in te bedden en te borgen binnen de Publieke Omroep. Daarom zoeken we middels een aparte status aansluiting bij een omroephuis (i.o.), of samenwerking met een omroep die wetenschap in haar pakket wil opnemen. Doel is een breed publiek mee te nemen in de wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen die ons allemaal raken en om, zoals de minister schreef *"onpartijdige en onafhankelijke informatie te verstrekken op basis waarvan mensen zelf een mening kunnen vormen en om verhalen te vertellen die anders niet gezien of gehoord worden"* (Kamerbrief minister Bruins, 4 april, 2025, p. 1)

De gedachten gaan hierbij vooral uit naar het vormen van een programmatische 'redactieomroep' voor wetenschap, innovatie en technologie. Dat kan door in die hoedanigheid aan te sluiten bij een bestaande omroep of een omroephuis die vanuit een inhoudelijke grondslag affiniteit heeft met dit domein.

De huidige gewenste vernieuwing van de publieke omroep laat zien dat er een sterke wens is naar minder omroepen, toch wil men maatschappelijke stromingen de kans geven om deel te nemen aan de Publieke Omroep.

Een redactieomroep zou, zoals geformuleerd in het advies van de commissie van Geel¹, een aparte positie kunnen krijgen binnen de publieke omroep. Een redactieomroep heeft daarin ook de plicht zijn maatschappelijke worteling aan te tonen én te benutten door die te vertalen in de programmering. De Stichting Vrienden van de Wetenschap weet zich inmiddels gesteund door een breed palet aan wetenschapsorganisaties waaronder Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW), de Akademie van de Kunsten, De Jonge Akademie, Universiteiten van Nederland, NEWS en de Vereniging van Science Centers.

We streven ernaar in de komende tijd samen met hen en andere relevante organisaties een geïnteresseerde en betrokken *community* uit te bouwen en, indien nodig, handtekeningen te verzamelen om dit initiatief te onderbouwen

4. Informatie en desinformatie

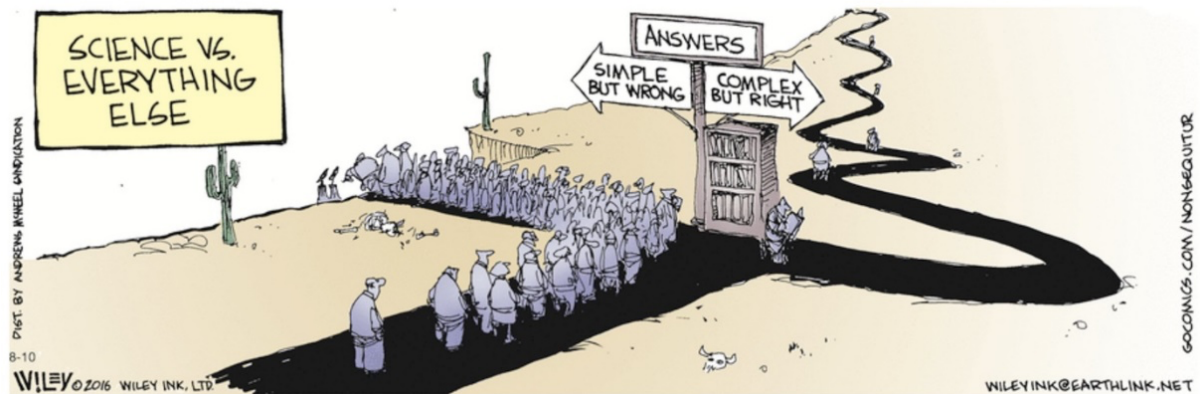
De recente explosieve toename van kennis heeft alle domeinen van het leven beïnvloed en heeft geleid tot dusver ondenkbare technologische innovaties. De afgelopen decennia is het met name de informatietechnologie geweest die ons leven en hoe we met anderen in contact staan, wezenlijk heeft veranderd. Dankzij informatietechnologie beschikken we over sociale media die niet alleen de persoonlijke communicatie grondig hebben veranderd, maar ook een grote rol zijn gaan spelen in de verspreiding van informatie en de overdracht van kennis naar burgers. Dat deze informatieoverdracht niet altijd objectief en op wetenschap gebaseerd is, hebben de coronacrisis en ook de klimaatdiscussie ons hardhandig geleerd. Informatie over geopolitieke ontwikkelingen, klimaat, gezondheidszorg, landbouw, energie en migratie hebben overal op de wereld tot bezorgdheid en onrust geleid.

De snelheid en veelheid van veranderingen hebben meermaals geleid tot ernstige adaptatieproblemen bij delen van de samenleving die zich hierdoor overvallen voelen. Kortom, de verspreiding van informatie is niet alleen revolutionair veranderd, maar is zelf ook een bron van verwarring geworden.

Zonder evenwichtige kennisdeling kunnen democratische verworvenheden onder druk komen te staan en kunnen barsten ontstaan in de legitimiteit van democratische instituties (parlement, rechtspraak, overheid). Het gebruik c.q. misbruik van AI zal de kennisoverdracht naar verwachting nog veel grondiger gaan veranderen. Het is daarom van groot belang om de snelle ontwikkelingen in wetenschap en technologie te delen met alle burgers die samen de maatschappij vormen. Dit is niet alleen vanzelfsprekend vanuit democratisch oogpunt, de wetenschap wordt immers grotendeels met publieke middelen gefinancierd, maar het is ook essentieel om, op basis van beter begrip van het wetenschappelijk proces en ontwikkelingen die daaruit voortkomen, een eigen mening te kunnen vormen. Zo kan iedereen deelnemen aan het maatschappelijke debat.

¹Zoals beschreven in het rapport [Eenheid in Veelzijdigheid](#) - 25-09-2023. In dit rapport pleit het Adviescollege Publieke Omroep voor een weerbaar publiek omroepbestel.

De laatste jaren hebben we ook in Europa kunnen zien hoe desinformatie via nieuwszenders en pers de beeldvorming van burgers met betrekking tot maatschappelijke problemen sterk kan beïnvloeden en soms democratische processen en instellingen verstoren.

Nog steeds is het vertrouwen van Nederlanders in de wetenschap groot getuige de periodieke onderzoeken hiernaar van het Rathenau Instituut, maar polarisatie en politieke ontwikkelingen samenleving tasten het publieke vertrouwen in de wetenschap steeds sterker aan. De huidige ontwikkelingen in de Verenigde Staten vormen in dit verband een duidelijke waarschuwing.

5. MISSIE

De missie van de Stichting Vrienden van de Wetenschap is om de snelle ontwikkelingen in de wetenschap te verbinden met de vragen van het grote publiek en de problemen die binnen de samenleving om een oplossing vragen. Dit omvat niet alleen de spraakmakende ontwikkelingen in de levens- en bètawetenschappen, maar ook de geesteswetenschappen en sociale wetenschappen die ons helpen een beter beeld te krijgen op de ontwikkeling en vorming van de maatschappij, bijvoorbeeld vanuit cultureel en historisch perspectief. Zij zijn van belang om veranderingen in gedrag van mensen beter te begrijpen.

De burger heeft het recht te weten welke bijdrage de wetenschap kan hebben op het vlak van de uitdagingen van de 21ste eeuw, zoals duurzaamheid, diversiteit, globalisering en armoede. Iedereen moet mee kunnen praten over mogelijke toepassingen van wetenschap: er kan veel maar moeten we alles doen wat kan? Feedback op wetenschappelijk werk vanuit de samenleving kan bovendien voor wetenschappers verrijkend zijn, en soms zelfs nieuwe inzichten opleveren. Zo kunnen vragen van een breed publiek een ander licht werpen op het onderzoek.

De grote uitdaging voor de Publieke Omroep is los te komen van voornamelijk *zenden* en te komen tot een gelijkwaardige dialoog en interactie met het publiek. Hiervoor moeten nieuwe methoden worden ontwikkeld en wellicht zelfs een nieuwe *audiovisuele taal* worden ontwikkeld ².

² Veel kan overigens worden geleerd van de framing, vormgeving en inhoud zoals gepresenteerd door het ter ziele zijnde *Simplisties Verbond*. Hier werd humor en ironie gekozen als de verpakking van een serieuze boodschap

Bij vormen van interactie kan bijvoorbeeld worden gedacht aan participatie van het publiek om i.s.m. wetenschappers oplossingen te vinden voor bestaande problemen of om juist vragen in te zenden die een oplossing van de wetenschap vragen (naar analogie van de Nationale Wetenschapsagenda van enkele jaren geleden).

6. Inhoud gerelateerd aan de doelstellingen van de Stichting Vrienden van de Wetenschap

- Het realiseren van een gevarieerd publiek media-aanbod over wetenschap en technologie voor alle soorten media die in de huidige maatschappij dienen voor het verspreiden van informatie. Dit kan op verschillende manieren, zoals: informatieve dialogen met een diversiteit aan stemmen en perspectieven, het stimuleren van nieuwsgierigheid middels documentaires, quizvormen, prijsvragen, dramaseries of films met een wetenschappelijke of technologische verhaallijn en zelfreflectie in de vorm van humor.
- Programma's maken binnen het Publieke Omroepbestel die bijdragen aan het creëren van meer inzicht in en draagvlak voor wetenschap en technologie als motor achter het oplossen van praktische problemen. Wetenschap in de meest brede zin van het woord: natuur- en levenswetenschappen, technische wetenschappen en geestes- en sociale wetenschappen.
- Actuele stand van zaken bieden op de grote transitiethema's als: Energie, Transport, Veiligheid, Democratie, Migratie, Water, Voedsel, Gezondheid, Biodiversiteit, Sociale Cohesie etc.
- Laten zien hoe wetenschap en technologie kunnen bijdragen aan een betere wereld.
- Het opbouwen van een community om zoveel mogelijk mensen de potentie en impact van wetenschap en technologie te laten ervaren.
- Nederland heeft niet veel grondstoffen, geen ruimte in overvloed, geen aardschatten die we te gelde kunnen maken. Onze belangrijkste grondstof is dus kennis.³ Doel is de hele samenleving te laten profiteren van die kennis.
- Inspireren!

³ <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-archief-7e114100-dbf4-4a1d-b885-fba51824ca50/pdf>

Bijlage – BEGRIPPEN

In deze tekst wordt **wetenschap** in de meest brede zin van het woord gebruikt, dat wil zeggen dat het de gehele archipel van wetenschapsdomeinen omvat, van natuurwetenschappen tot sociale- en geesteswetenschappen. De focus ligt op wetenschap en de invloed ervan op de maatschappij.

Informatie omvat de gegevens die (nieuws)waarde hebben voor de ontvanger. De verspreiding van informatie kent vele wegen. De betrouwbaarheid van informatie is door het wereldwijde gebruik van internet, 'socials' en het misbruik van AI echter onder zware druk komen te staan.

Kennis is het vermogen om aangeboden informatie te kunnen interpreteren en toe te passen. Bij communicatie over wetenschap en technologie gaat het in essentie om het verspreiden van kennis naar mensen die vaak geen directe toegang hebben tot de bronnen van waaruit de kennis voortkomt. Daardoor blijven veel mensen verstoken van instrumenten om kennis te wegen en in te zetten voor individuele meningsvorming.

Technologie: alle systematische toepassingen van nieuwe kennis ten behoeve van praktische doeleinden. Veelal wordt technologie geassocieerd met geavanceerde nieuwe ontwikkelingen maar in essentie is elk gebruik van gereedschappen, technieken, processen, en andere menselijke vaardigheden technologisch van aard. Het gebruik van het wiel, de landbouw of het schrift, omvatten net zo goed technologie als de ontwikkeling van elektronische informatie- en communicatiediensten.

Innovatie is het gevolg van het verwerven, combineren, vormgeven en gebruiken van bestaande of nieuwe wetenschappelijke kennis en vaardigheden en wordt zichtbaar in nieuwe of verbeterde producten, procedés of diensten. Innovatie is nauw verbonden met creativiteit daar waar het gaat om het scheppen van iets geheel nieuws. Om van nieuwe ideeën te komen tot een gedragen innovatie is inzicht in de menselijke factor cruciaal. Het zijn mensen die de vernieuwing wenselijk en begrijpelijk moeten vinden, en haar moeten kunnen inpassen in hun wereldbeeld en het verhaal van hun geschiedenis ('verankering').

Publieke Omroep is een organisatie die door de overheid in het leven is geroepen om informatie en entertainment te verspreiden via een communicatiemiddel naar een breed publiek. Met nadruk wordt gesteld dat in deze tekst de term omroep verwijst naar *alle* communicatiemiddelen wat betreft beeld, schrift en geluid die in de huidige maatschappij een rol spelen bij de verspreiding van informatie via de Publieke Omroep

Omroep - Wanneer in deze tekst de term omroep of omroephuis wordt gebruikt dan wordt die veel breder opgevat dan als zijnde een televisie- en radioproducent. Zij omvat tevens alle mogelijkheden van de (sociale) media en andere middelen voor de elektronische verspreiding van informatie die op dit moment mogelijk zijn dan wel mogelijk worden.

Omroephuis is een nog op te richten organisatie die de rol van de huidige omroepvereniging overneemt. Een omroephuis is verantwoordelijk voor het invullen van een divers programma-aanbod. Elk omroephuis krijgt een bestuur en een Raad van Toezicht met maximale zittingstermijnen.